

**TORBJÖRN
TÄNNSJÖ**

**FRÅN
DESPOTI
TILL
DEMOKRATI**

**Hur en världsregering kan
rädda mänskligheten**

fri tanke

Översättning: Jim Jakobsson

Innehåll

Förord.....	9
Tack.....	15
1: Problemet	19
2: Argumentet från global upphettning.....	33
3: Argumentet från krig och fred.....	63
4: Argumentet från global rättvisa	97
5: Spelar det någon roll om vi utplånas?	117
6: Upplyst despoti: räckvidd och gränser	143
7: Demokrati.....	157
8: Från despoti till demokrati: en färdplan	189
9: Är global demokrati önskvärt?	213
10: Sammanfattning	261
Efterskrift: Vad händer om vi misslyckas?	271
Litteratur	279
Noter	295

För min bustru Anita och för våra barn, Sara, Lina, Josef, Olga, Joakim och Marja, våra barnbarn, Ida, Moa, Lea, Zaki, Ruben, Ted, Esther, Todd, Ture, Ebbe och Majken, i förhoppningen att de ska få uppleva, och aktivt delta i, ett välordnat system av global demokrati.

För att citera den norske författaren Nordabl Grieg: Världen måste fortsätta vara ung.

Förord

I DEN HÄR BOKEN försvarar jag tanken att global demokrati är önskvärt och genomförbart. Min idé om vägen till det målet skiljer sig emellertid från hur jag tidigare tänkte. Vi måste sätta vårt hopp till upprättandet av en global upplyst despoti som räddar mänskligheten från utplåning. Den måste vara despotisk i den meningen att den styr världen på ett suveränt sätt,¹ och den måste vara upplyst så att den hittar nödvändiga verktyg för att hantera olika globala existentiella hot mot mänskligheten. Vi måste tänka oss en situation där det är bortom alla tvivel att den mänskliga civilisationen – och till och med mänskligheten som sådan – står på randen till utplåning. Därmed möjliggörs uppkomsten av en sådan regim. När denna despoti väl har etablerats, och en global politisk entitet har bildats – en global *demos* – öppnas vägen för upprättandet av global demokrati, om vi finner att detta är ett önskvärt mål.

I min tidigare bok ritade jag en färdplan mot global demokrati. Vi borde bygga på Förenta Nationerna, hävdade jag. FN borde demokratiseras. Jag tror fortfarande att det var korrekt. Men vi missade den möjlighet vi hade i slutet av kalla kriget – precis som tidigare generationer gjorde efter första och andra världskriget. Nu verkar det uppenbart att dialektiken i mitt argument för global demokrati har kollapsat.

Jag argumenterade för att vi behöver en global regering för att hantera globala problem, och för att den borde vara demokratisk och upprättas stegvis och fredligt. Behovet av globalt styre är större än någonsin. Global demokrati är dessutom

precis lika önskvärt som det var när jag skrev min förra bok. Tanken att vi skulle upprätta globalt styre och global demokrati på en och samma gång är däremot inte längre realistisk, om den någonsin var det. Men eftersom de globala existentiella hoten ökar, och särskilt den globala upphettningen utgör ett existentiellt hot mot mänskligheten av en omfattning möjlig att hantera endast genom kollektiva åtgärder, måste sådana åtgärder vidtas omedelbart. Av skäl som har att göra med kollektivt beslutsfattande (och som ska utvecklas i den här boken) kan vi inte heller förlita oss på att det nuvarande anarkiska systemet av suveräna stater ska lösa detta problem; därför måste vi sätta vårt hopp till en världsregering – även om den först måste ta formen av global despoti.

När denna idé väl hade gått upp för mig, gjorde den mig verkligt ledsen. Men under arbetet med den här boken har jag börjat se möjligheten av en upplyst despoti som räddar oss från undergång som lovande. Jag ser den som lovande även när det gäller det långsiktiga målet: upprättandet av global demokrati. Den nuvarande krisen ger oss kanske en unik chans att slå in på vägen mot det önskade målet. Uppgiften att upprätta en global demokrati förenklas onekligen om den relevanta politiska enheten, världsstaten, redan föreligger. Uppgiften förenklas om vi »bara« behöver demokratisera en befintlig global politisk ordning. Den klimatkris som utspelas inför våra ögon är det som till att börja med gör idén om en världsstat realistisk. En djup, långsam och synlig kris kan i vissa situationer verkligen ses som en möjlighet till radikal förändring.

Vissa människor som får höra talas om idén om en upplyst global despoti säger att de inte vill leva under despoti, inte ens av det upplysta slaget. Dessa människor lever vanligen i stater där demokratiskt beslutsfattande tillämpas. På vårt jordklot är de i minoritet. De flesta människor i dagens värld lever redan

under despoti. Enligt V-Dem Institute lever endast 13 procent av dagens världsbefolkning i »liberala demokratier«. Här är sammanfattningen från 2022 års rapport:

Framsteg i globala nivåer av demokrati som gjorts de senaste 35 åren har raderats ut.

72 procent av världens befolkning – 5,7 miljarder människor – lever i autokratier år 2022.

Den globala nivån är tillbaka på 1986 års nivåer

- Nivån av demokrati för en genomsnittlig global medborgare 2022 är nere på 1986 års nivåer.
- Nedgången är mest dramatisk i Asien-Stillahavsområdet, som är tillbaka på nivåer som senast noterades 1978.
- Östeuropa och Centralasien, och Latinamerika och Karibien är tillbaka på nivåer som senast sågs vid kalla krigets slut.

Fler diktaturer än liberala demokratier

- Världen har fler slutna autokratier än liberala demokratier – för första gången på mer än två decennier.
- 28 procent av befolkningen – 2,2 miljarder människor – lever i slutna autokratier.
- 13 procent av befolkningen – 1 miljard människor – lever i liberala demokratier.²

Andra mätningar utförda av *Economist* och *Freedom House* målar upp samma dystra bild. Att döma av dessa mätningar verkar det också som om den nationella demokratin är på tillbakagång i de flesta delar av världen.

En del av förklaringen till detta faktum är att nationella regeringar, vare sig de är despotiska eller demokratiska, inte kan hantera globala frågor. Av denna anledning förlorar de

folkligt stöd. Denna brist på stöd för nationella regeringar kan visa sig vara en resurs när tiden är inne för en global lösning. Denna lösning kan inte komma till stånd utan folkligt stöd. Att underordna sig en upplyst global despoti framstår kanske inte heller som en så stor sak för dem som lever under en teokratisk despoti i ett land som Saudiarabien eller Iran. Dessutom, och viktigast av allt, behöver omvandlingen från global anarki till global despoti inte påverka det inre politiska systemet i demokratiskt styrda nationalstater. Om en världsregering upprättas berövas dessa stater sin suveränitet, och när det gäller problem som hanteras på global nivå – som har att göra med miljö, krig och fred och rättvisa – kommer de att mista sin makt. Men i lokala angelägenheter, när makten delegeras till forna nationalstater, kan det demokratiska politiska systemet fortsätta att fungera, förutsatt att det åtnjuter folkligt lokalt stöd. Det kan tyvärr även lokala despotiska regimer göra, och i deras fall åtminstone för en tid även utan allmänhetens stöd.

Bokens titel – *Från despoti till demokrati* – syftar på det faktum att vi lever i en splittrad värld med många despotiska härskare. Om en världsregering, låt vara despotisk, kan rädda oss från dem och utgöra det första steget på vägen mot global demokrati, har den viktiga uppgiften att demokratisera hela världen bara börjat. Vi måste också komma ihåg att demokrati inte bara är ett sällsynt fenomen på jorden, utan att suveräniteten för dagens demokratiska stater begränsas av redan befintliga globala despotiska (inte alltid upplysta) institutioner som Världsbanken, FN:s säkerhetsråd, IMF och WTO. När nationer går med i militära allianser som Nato innebär det också att de inskränker sin suveränitet.

Vi bör också komma ihåg att demokrati historiskt sett har varit ett sällsynt fenomen. I huvudsak existerade den i en

begränsad form (där kvinnor och slavar var uteslutna) i två hundra år under antiken (Aten). På den tiden utsattes den för hårda angrepp från de främsta filosoferna: Sokrates, Platon och Aristoteles. Den har också funnits på ett fåtal ställen de senaste hundra åren.

Mänskligheten har löst de flesta problem under sin existens utan att tillgripa demokratiskt beslutsfattande. Pyramider har byggts, katedraler rests, hav korsats, vetenskapliga problem lösts, stor konst skapats under despotiska regimer. Dessa prestationer har vanligen inneburit enorma uppoffringar för människor i allmänhet, och de har byggt på djupgående orättvisor. Likväl är resultaten häpnadsväckande, och idag finns de här för vem som helst att njuta av.

I det här sammanhanget kan det kanske vara en tröst, slutligen, att komma ihåg att *nationella* demokratier vanligen har utvecklats via perioder av despoti. Demokratiska stater har inte uppstått ur ingenting. De stater i världen där det är rimligt att hävda att demokratiskt nationellt beslutsfattande är det vanliga (en minoritet av staterna i dagens värld) har *alla* sitt ursprung i tyrannier, tillkomna och upprätthållna genom våld och blodsutgjutelse.

Min förhoppning är att en global upplyst despoti, som förmår rädda den mänskliga civilisationen och mänskligheten som sådan³ från att utplånas, ska komma att etableras på ett fredligare och mer civiliserat sätt och vara öppen för demokratiska reformer. Tanken är att en global despoti inte bara kan rädda vår mänskliga civilisation och mänskligheten, utan också utgöra ett första steg på vägen mot global demokrati. Jag lutar nu åt uppfattningen att detta är det *enda* sätt på vilket en global demokrati kan upprättas inom överskådlig framtid.

Jag säger att jag hoppas att en upplyst despoti ska komma till vår räddning innan det är för sent att rädda mänskligheten.

Varför *argumenterar* jag inte för att en global upplyst despoti bör upprättas? Varför utarbetar jag inte ett politiskt *program*, för att inte tala om en *färdplan* för detta? Varför sätter jag bara mitt *hopp* till att en sådan händelse inträffar?

Förklaringen är enkel. Det är nämligen inte så revolutioner uppstår. Det är rimligt att hoppas på dem, men inte möjligt att planera för dem. När de inträffar så överraskar de oss. Förvisso finns det ofta grupper som planerar revolutioner. Men nästan alla misslyckas. När någon av dem råkar lyckas, kommer det dessutom vanligen som en blix från klar himmel. Ingen kunde ha förutspått utgången.

Det betyder inte att det är poänglöst, om vi bortser från *sannolikheter*, att spekulera om vilken *möjlig* form en sådan upplyst världsregering skulle kunna ta. Det ska jag göra i kapitel 6.

Vi måste också erkänna möjligheten att ingen sådan upplyst världsregering kommer till vår räddning. Det är inte alla djupa kriser som ger upphov till hoppfulla möjligheter. Misslyckande är onekligen en möjlighet. Ett misslyckande kommer som sådant att innebära slutet för den mänskliga civilisationen, men inte nödvändigtvis slutet för den mänskliga arten.

Sist i boken, i en efterskrift, diskuterar jag den dystra möjligheten att bara en bråkdel av mänskligheten överlever, och försöker bedöma den från moralisk synvinkel.

Problemet

I Inledning

DET PROBLEM JAG vill lösa i den här boken är lätt att formulera: *Hur kan vi bäst rädda den mänskliga civilisationen, och till och med allt kännande liv på jorden, från överhängande globala existentiella hot?* Jag ska argumentera för att vi måste använda oss av en världsregering. Det hade varit fantastiskt om den kunde ha upprättats i form av en global demokrati. Detta är emellertid inte möjligt. Därför måste vi sätta vårt hopp till en despotisk världsregering som kan lägga grunden för en framtida global demokrati.

När vi idag tänker på globala frågor och utsikterna till en världsregering, tenderar vi att tänka främst på nuet och det senaste förflutna, inklusive förra århundradet. Men åtminstone sedan 1600-talet har det funnits röster som förespråkat en världsregering.⁵ Under 1900-talet tillfogade vissa tänkare som trodde och hoppades att en världsregering skulle upprättas att den borde vara demokratisk; de argumenterade för att världens befolkning borde välja ett världsparlament i direkta val och att världsparlamentet borde utse en världsregering.⁶

Motiveringen bakom det första av dessa påståenden, det vill säga att en världsregering behövs, har varit att det finns många problem som mänskligheten står inför och som verkar svåra eller till och med omöjliga att hantera på nivåer under den globala. Därför behöver vi en världsregering. Historiskt sett har

det främsta av dessa problem varit hur en trygg och varaktig fred i världen ska kunna uppnås. Tanken är att precis som fred har säkerställts i ett visst territorium när en stat med monopol på våldsanvändning har upprättats där, skulle fred (endast) kunna säkerställas i världen när en världsregering med globalt våldsmonopol har upprättats. Förekomsten av kärnvapen och risken att de kommer att användas för att utplåna den mänskliga civilisationen innebär att detta motiv är starkare än någonsin. Vi har påmint om möjligheten av kärnvapenkrig genom det ryska anfällskriget 2022 mot Ukraina, med öppna hot om ett fullskaligt kärnvapenkrig riktade mot västvärlden av en frustrerad president Putin. Ju hårdare västvärlden och Nato trycker på, ju mer – och mer avancerade – vapen de skickar till Ukraina, desto närmare ett fullskaligt kärnvapenkrig kommer vi.

Men vid sidan av kärnvapenhotet har denna traditionella motivering kompletterats med andra problem i diskussionen om en världsregering på senare tid. Här finner vi först och främst problemet med miljön (global upphettning) men också brott mot mänskligheten, korruption och global rättvisa. Till detta har kommit hot från genetiskt konstruerade pandemier och skenande artificiell intelligens.

Vi kan därför formulera det huvudproblem som ska tas upp i den här boken så som jag gjorde i det här kapitlets inledande stycke. *Hur kan vi bäst rädda den mänskliga civilisationen, och till och med allt kännande liv på jorden, från överhängande globala existentiella hot?*⁷

Den enkla lösning på detta problem som föreslås här är *genom en världsregering. Till en början despotisk, så småningom demokratisk. Det långsiktiga målet är global demokrati.*

Här följer jag *en* lång och rik intellektuell tradition. De som har förespråkat en världsregering har emellertid varit i minoritet. Ofta har deras förslag mötts av skepsis. En standard-